

Kaupunkisuunnittelu

On sanottu että kaupunkisuunnittelu parhaimmillaan on kuin kiveen hakattu historiankirjoitus. Sen rakenteet kuvastavat niin maallista kuin hengellistä mahtia, rakennustaiteen ja kulttuurin kerrostumia ja tavallisen ihmisen elämän moninaisuutta.

Länsimaisen perinteen ideaalissa on korostettu kokonaisvaltaista ja demokraattista suunnittelua, jossa otetaan huomioon myös kansalaisyhteiskunnan välittämät kansalaisten intressit. Mutta kaupungit ovat nyt niin kuin aina ennenkin olleet myös elinkeinoelämän keskuksia. Kaupunkisuunnittelussa ollaan tekemisissä suurten taloudellisten arvojen kanssa. Kaupunkikeskustan tontti tai rakennus on markkinavoimille tuotto-odotuksin ladattu sijoitus, mutta kaupunkilaisille se on osa elinympäristöä.

Suomessa voimakas kaupungistuminen alkoi vasta 1960- ja 1970-luvuilla. Meillä onkin ongelmaksi koettu vanhan kaupunkirakenteen häviäminen ja uuden rakentamisen historiattomuus. Meillä ei kaupunkien kasvu ole aiheuttanut samassa määrin kuin maailman metropoleissa elinympäristön saastumista, kohtuuttoman pitkiä työmatkoja, palvelujen puutetta uusilla asuntoalueilla ja virkistys- ja viheralueiden pirstoutumista taitamattoman suunnittelun ja tonttikeinottelun takia.

Kaupunkisuunnittelun perusongelmat ovat pääpiirteittäin kuitenkin samoja yhteiskunnista riippumatta. Kaupunkiarkkitehtuuri tuottaa uusia maise-mallisia merkityksiä ja poliittisia symboleja. Tämä on myös epäilemättä yksi syy siihen, miksi monet kunnianhimoiset poliitikot tuntevat ja ovat tunteneet suurta kiinnostusta arkkitehtuuriin ja halunneet jättää oman kynänpiirtonsa kaupunkien ilmiäsuun-

Vallan keskeiset symbolit on aina sijoitettu keskeiselle paikalle kaupunkia.

Helsingin Senaatintori on malliesimerkki tästä. Aleksanteri II:n maallisen vallan patsas on sijoitettu keskelle toria kirkon eteen, joka puolestaan ko-hoaa muiden rakennusten yläpuolelle kaikkiin ilmansuuntiin avautuen. Näitämaallisen ja hengellisen vallan symboleja ympäröivät keisarin toimeenpanovallan eli senaatin sekä keisarin virkamiehiä ja kirkon palvelijoita kouluttavan yliopiston rakennukset.

Neuvostoliitossa pystytettiin uuden vallan symboleiksi lähes kaikkien kaupunkien hallintoaukioille Leninin patsas. Vallan keskukseseen, kolmanteen Roomaan eli Moskovaan, tsaarinen alamaisten kokoontumispaikalle Punaiselle torille taas rakennettiin mausoleumi. Sinne ikuistettiin uuden vallan ikoniksi kohotetun Leninin balsamoitu ruumis. Tsaarinen Kremlin ja Punaisella torilla sijaitsevan Pyhän Vasilin, pyhän hullun, kirkon sijaan kansa ohjattiin osoittamaan kunnioitusta uudelle symbolille.

Mutta ei Neuvostoliiton kaupunkisuunnittelua voi pelkistää vain Leninin patsaiden tai ”Stalinin torahampaiden” pystyttämiseen. Niin kuin lehtemme Magnitogorskin suunnittelua ja rakentamista käsittelevästä artikkelista käy ilmi, alkuvuosina Neuvostoliiton kaupunkisuunnittelun toteutumaton ideaalia leimasi ihmisten tarpeista pitkälle lähtevän uuden yhteiskunnan rakentamisen tavoitteet. Joukko neuvostosuunnittelijoita imi 1920- ja vielä 1930-luvullakin vaikutteita moderneista eurooppalaisista arkkitehtuurin suuntauksista. Monet sen hetken nimekkäimmistä arkkitehteistä lähtivät Neuvostoliittoon 1920-luvulla suunnittelemaan uusia sosia-

listisia kaupunkeja. Myös Magnitogorskin yksi pääsuunnittelijoista oli tunnettu saksalainen arkkitehti Ernst May. Hänet kutsuttiin ensin 1930 luennoimaan Moskovaan, Leningradiin ja Harkoviin kaupunkisuunnittelusta ja arkkitehtuurista, jonka jälkeen hänet värvättiin luomaan keskelle ei mitään ihmisille hyvän elämänlaadun tarjoavaa ja edullisesti rakennettua sosialistista teollisuuskaupunkia. Suunnitelmien ja toteutuneen ristiriita sekä siihen johtaneet syyt kertovat osaltaan paljon itse neuvostoyhteiskunnasta.

Neuvostoliiton kaatumisen jälkeen alkoi myös kaupunkisuunnittelussa uusi aika. Itse asiassa suunnittelu oli joko pannassa ”sosialistisena” tai suunnittelijat valmistautumattomia ja kykenemättömiä uudenlaisen, kapitalistiseen markkinatalouteen perustuvan yhteiskunnan tarpeiden mukaiseen suunnitteluun. Jos Neuvostoliitossa oli vallinnut suunnitelmien ja todellisuuden välisen ristiriidan luoma ”sosialistisen suunnittelun kaaos”, niin 1990-luvun uusliberalistista politiikkaa toteuttaneella Venäjällä siirryttiin ”libertaristiseen” suunnittelemattomuuden kaaokseen. Kuten Venäjän kaupunkisuunnittelun nykytilaa käsittelevässä artikkelissamme todetaan, on tämänkin kokeilun vaihe tulossa tiensä päähän. Yhä useammalla alueella ollaan ottamassa käyttöön ”strateginen kaupunkisuunnittelu”, mikä tarkoittaa siirtymää länsimaistyypin demokratistisemmän kaupunkisuunnittelun suuntaan.

Idäntutkimus 10 vuotta

Venäjän ja Itä-Euroopan tutkimuksen seura ry:n tieteellisenä jäsenlehtenä perustettu *Idäntutkimus* vietää tänä vuonna 10-vuotisjuhlia. Lehden alkuperäisenä tarkoituksena oli tarjota julkaisufoorumi en-

nen kaikkea aloitteleville, nuoremmille tutkijoille. Vaikka myös tämä elementti on yhä olemassa, ollaan siitä tultu askel eteenpäin. Kirjoittajat valikoituvat lehden teemojen eikä lehti kirjoittajien mukaan.

Toimitus on muodostettu aina vapaaehtoisista ”entusiasteista”, joka on merkinnyt sitä, että toimituksen kokoonpano on ehtinyt vaihtua useampaan kertaan. Lehti on ollut aina tekijöidensä näköinen.

Nykyisen Idäntutkimuksen toimitus aloitti työnsä kaksi vuotta sitten uudistamalla lehden ulkoasun, rakenteen ja myös toimituspolitiikan. Hyvää tutkimusta ei kannata tehdä vain pienten piirien, asiasta innostuneiden tutkijakollegoiden ja itsensä iloksi. Siksi olemme pyrkineet panostamaan myös lehden luettavuuteen. Emme kaihdakaan erilaisten ja jopa ristiriitaisten näkemysten ja mielipiteiden esilletuomista. Ne ovat välttämätön osa tervettä tieteellistä ja yhteiskunnallista keskustelua.

Jos lukijapalautetta ja lehden tilaajamäärän kehitystä voidaan pitää mittarina, on valittua linjaa pidettävä onnistuneena. Syntymäpäivävastaanottoa emme järjestä, vaan vietämme merkkipäivää myöhemmin ensi syksynä lehden seminaarin merkeissä.

Markku Kangaspuro